

Information från överförmyndarnämnden

Information från överförmyndarnämnden om tillfälliga godmanskap enligt föräldrabalken 11 kap 1–3 §§

Tillfälliga godmanskap enligt FB 11 kap 1–3 §§

De tillfälliga godmanskapen regleras i föräldrabalken (FB) 11 kap 1–3 §§. I samtliga dessa fall är det överförmyndaren som förordnar en god man.

Ansökan om tillfällig god man

Vem/vilka som kan ansöka om en tillfällig god man regleras i FB 11 kap 15 §. Ansökan kan göras av förmyndare till en omyndig, den som ansökan avser, om hen har fyllt sexton år, samt av make/maka/sambo och närmaste släktingar. Men överförmyndaren kan också självmant ta upp ett ärende om att förordna en tillfällig god man. Det kan till exempel bli aktuellt när överförmyndaren får en bouppteckning från Skatteverket där någon delägare är omyndig eller har god man eller när någon som inte är behörig gör en ansökan.

God man enligt FB 11 kap 1 §: Förmyndaren kan inte utöva förmynderskapet

Enligt FB 11 kap 1 § kan en tillfällig god man förordnas om en förmyndare på grund av sjukdom eller av någon annan orsak inte utöva förmynderskapet. angelägenheter.

Det krävs mycket specifika omständigheter för att förordna en god man enligt FB 11:1. För det första måste det förväntas uppstå en angelägenhet som ankommer på förmyndaren under tiden som hindret varar. Förutom sjukdom kan det handla om att förmyndaren är frihetsberövad eller vistas långvarigt utomlands. Det måste också utredas om inte förmyndaren kan ställa ut en fullmakt för att avhjälpa problemet. God man enligt FB 11:1 ska inte förordnas när ett slutligt beslut om att entlediga förmyndaren har fattats eller om denne är avliden eller försvunnen.

God man enligt FB 11 kap 2 §: Ordinarie ställföreträdare är jävig

Paragrafen är uppdelad i tre stycken som tar upp olika situationer då en tillfällig god man ska förordnas för en jävig ställföreträdare.

Första stycket reglerar omyndiga (barn) vars förmyndare (föräldrar) har del i samma dödsbo. Är en förmyndare eller förmyndarens make/maka/sambo och den omyndige delägare i ett oskiftat dödsbo, ska överförmyndaren förordna god man att vårda den omyndiges rätt i boet vid boutredningen liksom vid bodelning och skifte eller ingående av avtal om sammanlevnad i oskiftat bo. Eftersom förmynderskapet alltid utövas gemensamt om den omyndige har två förmyndare räcker det att den ena förmyndaren är delägare i samma dödsbo som den omyndige för att en god man ska förordnas.

Uppdraget som god man 11:2 första stycket

Om du är förordnad som god man enligt detta lagrum är din uppgift är att närvara vid bouppteckningsförrättningen (om du har förordnats innan). Därefter ska du som god man medverka vid boutredningen för barnets räkning. När en bodelning och/eller arvskifte ska

förrättas ska du särskilt bevaka att den omyndiges rätt tas till vara, t.ex. genom att kräva att barnets laglott ska beaktas i ett testamente. Du kan som god man inte med laglig verkan godkänna eventuellt testamente, utan endast bekräfta att du tagit del av det. I de fall testamente föreligger måste därför laga kraft (sex månader från delgivning) inväntas innan arvskifte kan genomföras.

Du får inte heller avstå från arv eller testamente (FB 15 kap 6 §). När du i din egenskap av god man undertecknat den upprättade bodelnings- och/eller arvskifteshandlingen ska du ansöka om överförmyndarens samtycke till egendomens fördelning (FB 15 kap 5 §).

Andra stycket tar sikte på rättshandling eller rättegång där både den som företräds av en förmyndare, god man eller förvaltare och ställföreträdaren är part. Detta gäller även ställföreträdarens make/maka/sambo (FB 12 kap 8 §).

Uppdraget som god man 11:2 andra stycket

De vanligaste situationerna där överförmyndaren förordnar en god man enligt detta lagrum är vid upprättande av avtal eller ekonomiska transaktioner mellan ställföreträdaren och den som hen företräder. Det kan t.ex. vara om både förmyndaren och ett omyndigt barn är part i ett ärende, exempelvis köp av fastighet eller bostadsrätt där båda ska bli delägare eller vid gåva från förmyndaren till barnet. Det kan också handla om att en god man behöver ingå ett avtal med sin huvudman av någon anledning.

Tredje stycket tar sikte på andra situationer där den som företräds av en förmyndare, god man eller förvaltare och ställföreträdaren eller dennes make/maka/sambo kan ha motstridiga intressen. I dessa ärenden finns egentligen inga legala hinder men av lämplighetsskäl ska en tillfällig god man förordnas så inga misstankar uppstår om att den enskilde inte får sina intressen tillgodosedda.

Uppdraget som god man 11:2 tredje stycket

Den vanligaste situationen är när huvudman och god man/förvaltare blivit delägare i samma dödsbo och huvudmannen därför bör företrädas av en tillfällig god man. Om du är förordnad god man för detta syfte gäller i princip samma som nämns ovan om uppdraget som god man 11:2 första stycket.

God man enligt FB 11 kap 3 §: God man för bortavarande

Denna bestämmelse används när det vid en boutredning inte är känt vilka som är delägare i dödsboet eller om en dödsbodelägare är känd till namnet, men ingen vet var hen finns. Den kan också tillämpas när det av annan anledning finns behov av att bevaka någon bortavarandes rätt, exempelvis om en person är försvunnen. Överförmyndaren ska förordna god man enligt FB 11:3 efter anmälan eller när behovet blir känt på annat sätt. Krävs en god man för den som har rätt i ett dödsbo, ska det anmälas hos överförmyndaren av den som har boet i sin vård. Det är den avlidnes hemvist som styr vilken överförmyndare som är behörig att handlägga ärendet (FB 16 kap. 2 § andra st.)

Lagrummet delas upp i sex punkter för olika situationer där bortavarande eller okänds rätt behöver bevakas.

1. Om det vid ett dödsfall finns en till namnet känd arvinge som vistas på okänd eller avlägsen ort och därför inte kan bevaka sin rätt i boet och förvalta sin lott i det. Om

den bortavarande arvingen företräds av ett ombud får inte god man förordnas. I de fall en god man redan har förordnats ska hen entledigas om arvingen ger sig till känna och själv vill bevaka sin rätt. Samma gäller om arvingen ställt en fullmakt till någon att i sitt ställe överta vården av sin rätt. Likaså om arvspreskription inträtt ska gode mannen entledigas.

2. Om det vid ett dödsfall inte kan utredas, huruvida den döde har efterlämnat någon arvinge som är arvsberättigad före Allmänna arvsfonden eller före eller tillsammans med någon annan känd arvinge, eller också kännedom finns om arvinge efter den döde men kunskap saknas såväl om arvingens namn som om hens vistelseort, och det på grund av sådan omständighet krävs att okänd arvinges rätt bevakas och hens lott i boet förvaltas.
3. Om en testamentstagare vistas på okänd eller avlägsen ort eller är okänd och hens rätt därför behöver iakttas enligt vad som föreskrivs om arvinge.

Uppdraget som god man 11:3 punkt 1–3

Det vanligaste är att överförmyndaren förordnar en god man för bortavarande enligt någon av de tre första punkterna. Det handlar då alltid om ett dödsbo.

Gemensamt för situationerna i punkt 1, 2 och 3 är att ditt uppdrag som god man består i att först bevaka den/de bortavarandes rätt vid bouppteckning och bouppteckning och sedan inhämta överförmyndarens samtycke till eventuellt bodelning samt arvskifte. Den egendom som den/de bortavarande tilldelas i arv ska du därefter vårda till dess uppdraget upphör. Det innebär att du behöver öppna ett konto åt den bortavarande (med överförmyndarspär) där arvslotten kan sättas in. Sedan ska du lämna en tillgångsförteckning, årsräkningar och sluträkning under tiden som uppdraget pågår.

Skulle du få vetskap om den bortavarandes namn och vistelseort ska du omedelbart underrätta personen om ditt godmansförordnande så att denne kan göra sitt rätt gällande. Vad gäller tredje punkten ska du som god man dessutom på den bortavarande eller okända testamentstagarens vägnar delge arvingarna testamentet. Klandrar arvingarna testamentet är gode mannen behörig att företräda testamentstagaren.

Det är inte din uppgift att söka efter den/de bortavarande. I de fall då den bortavarande är ensam arvinge kan man möjligen tänka sig att du lite mer aktivt söker den bortavarande. Det kräver dock att tillgångarna är tillräckligt stora för en sådan utgift. Ditt arvode ska nämligen också bekostas av den bortavarandes arvslott. Finns det inga tillgångar kvar att vårda efter det att du tagit ut ditt arvode ska godmanskapet upphöra.

4. Om det i övrigt krävs att en bortavarandes rätt bevakas eller en bortavarandes egendom förvaltas. Bestämmelsen kan bli tillämplig om en person har försvunnit. Förordnandet bör alltid ske i den bortavarandes intresse. Det är alltså inte lämpligt att förordna en god man för att någon ska få möjlighet att föra talan mot den bortavarande.
5. Om det enligt förordnande i testamente eller annan rättshandling beror av en framtida händelse, vem egendom ska tillfalla eller egendom först senare ska tillträdas med äganderätt och det krävs att den blivande ägarens rätt bevakas eller egendomen förvaltas för den blivande ägarens räkning. Som exempel kan nämnas

att det i ett testamente finns villkor om att viss egendom ska tillfalla A:s blivande avkomlingar. Då man inte kan veta hur många avkomlingar A får, om ens någon, bör det i gode mannens förordnande endast anges "den som framdeles blir ägare".

6. Om egendom, enligt vad som särskilt föreskrivs, ska ställas under vård och förvaltning av god man enligt föräldrabalken. Bestämmelsen är tillämplig på de situationer som anges i Ärvdabalken 12 kap 9–11 §§. Det handlar till exempel om de fall där en nyttjanderättshavare vanvårdar ägarens egendom och på grund härav ska egendomen förvaltas av god man enligt FB 11 kap.

Upphörande av tillfälliga godmanskap

Gemensamt för alla tillfälliga godmanskap enligt FB 11 kap 1–3 §§ är att den gode mannen ska entledigas när uppdraget är slutfört. Entledigande sker med stöd i FB 11 kap 19 §, där det också framgår att en god man som har slutfört sitt uppdrag genast ska anmäla det till överförmyndaren. En god man som har förordnats enligt FB 11 kap 3 § p. 1–5 ska entledigas så snart den som förordnandet avser begär det.

Exakt när uppdraget ska anses vara fullgjort får bedömas från fall till fall och måste alltid bevakas. Om uppdraget omfattar att bevaka rätt vid t.ex. upprättande av avtal eller försäljning av fastighet är uppdraget slutfört när avtalet är upprättat eller fastigheten har tillträtts och så vidare.

Om du som god man endast ska bevaka rätt vid bodelning är uppdraget fullgjort när överförmyndaren lämnat samtycke till egendomens fördelning enligt bodelningsavtalet och bodelningen är genomförd.

När det gäller arvskifte måste överförmyndaren kunna se att medlen satts in på ett konto tillhörande huvudmannen/den omyndige och i förekommande fall också kontrollera att kontot är spärrat (gäller utbetalning över ett prisbasbelopp, FB 16 kap 11 §).

När det gäller bortavarande ska uppdraget upphöra exempelvis om en försvunnen person hittas eller dödförklaras, eller när fem år gått sedan arvskungörelse gjordes i Post- och Inrikes Tidningar. Du måste bevaka att kungörelse görs av Skatteverket i samband med att bouppteckningen registreras. Om pengarna som den bortavarande fått i sin arvslott tar slut på grund av att du tagit ut arvode ska uppdraget upphöra. Du måste meddela överförmyndaren om denna omständighet i så fall.

Om arvskungörelse

När det blir känt för Skatteverket att en arvinge eller testamentstagare vistas på okänd ort, är okänd både till namn och till vistelseort eller att det är okänt om det finns någon arvinge, ska Skatteverket utan dröjsmål fatta beslut om att kungöra arvfallet. Skatteverket ska alltså tillkännage att en person avlidit och uppmana den okända arvingen eller testamentstagaren eller den arvinge eller testamentstagare som vistas på okänd ort att göra anspråk på arv eller rätt enligt testamente. Kungörelsen ska göras i Post- och Inrikes Tidningar (16 kap. 1–3 §§ ÄB), vilken numera finns på nätet. När kungörelsen är gjord får den ett ID som ska rapporteras till överförmyndaren.

Skatteverkets skyldighet att kungöra arvfallet skiljer sig åt beroende på om det gäller arvingar eller testamentstagare. När det gäller arvingar får Skatteverket bara kungöra arvfallet om arvingen vistas på okänd ort eller är okänd när bouppteckningen förrättas (16 kap. 1–2 §§ ÄB). När det gäller testamentstagare ska Skatteverket kungöra arvfallet både om testamentstagaren vistas på okänd ort eller är okänd när bouppteckningen förrättas eller om förhållandet blir känt efter förrättningen.

Vad kungörelsen ska innehålla framgår av 16 kap. 1 och 2 §§ ÄB samt kungörelsen (1959:321) med närmare bestämmelser om kungörande enligt 16 kap. ärvdabalken m.m.

Redogörelse, arvode och överförmyndarens granskning

Redogörelse för uppdraget

I samband med att du förordnas som god man får du en blankett för att redogöra för uppdraget. Om du inte fått detta kan du kontakta Överförmyndarsamverkan och be att få en skickad till dig. När ditt uppdrag är fullgjort skickar du in redogörelsen tillsammans med eventuella underlag som visar att uppdraget är slutfört. Du kan samtidigt begära dig entledigad och yrka på arvode.

Eftersom arvode för tillfälliga godmanskap i första hand arvoderas med timarvode är det viktigt att du under det löpande uppdraget noterar vad du gör och hur mycket tid du lägger på olika åtgärder.

Arvode

Gemensamt för alla uppdrag är också att den gode mannen har rätt till ett skäligt arvode och ersättning för de kostnader som varit skäligen påkallade för uppdragets fullgörande. Kostnadsersättning brukar normalt bestå av 2 % av ett prisbasbelopp per år för allmänna utlägg (porto, kuvert, telefonsamtal osv) samt ersättning för resor med egen bil. För att få reseersättning måste du också bifoga en körjournal tillsammans med din redogörelse.

I de fall du som god man förvaltar egendom inom ramen för ditt förordnande ska årsräkning och övriga redovisningshandlingar också lämnas till överförmyndaren. Detta gäller främst FB 11:3 efter att arvskifte genomförts och arvslotten ska förvaltas. Då beslutar överförmyndaren om arvode i samband med att årsräkningen granskas.

Om uppdraget pågår en längre tid kan du yrka på arvode innan uppdraget är fullgjort. Det kan t.ex. handla om ett dödsbo där det föreligger en tvist, varför det drar ut på tiden.

Om det inte finns särskilda skäl för något annat, ska arvode och ersättning för utgifter, inklusive skatt och sociala avgifter, betalas med den enskildes medel om hans eller hennes skattepliktiga bruttoinkomst under det år när uppdraget utförs överstiger 2,65 gånger prisbasbeloppet eller om hans eller hennes tillgångar under samma år överstiger två gånger prisbasbeloppet.

Arvode och ersättning för utgifter som avser vård av någons rätt i oskiftat dödsbo ska betalas med dödsboets medel, om inte särskilda skäl föranleder något annat. Det innebär att du som god man ska meddela den som förvaltar dödsboet att det bör avsättas medel till ditt arvode innan arvskifte görs.

Redogörelse för skifteshinder

Skiftas inte ett dödsbo inom sex månader från dagen då bouppteckning förrättades ska du som god man lämna en redogörelse till Överförmyndar-samverkan om anledningen till att dödsboet inte har skiftats. En sådan redogörelse ska därefter och till dess att dödsboet har skiftats eller avtal om samlevnad i oskiftat bo ingåtts lämnas var sjätte månad. En redogörelse för skifteshinder omfattas av reglerna om vite i föräldrabalken 16 kap. 13 §. Det innebär att överförmyndaren kan förelägga dig att vid vite inkomma med handlingen om du inte gör det efter påminnelse.

Överförmyndarsamverkan tillhandhåller en blankett för redogörelse av skifteshinder. Redogörelsen granskas också av överförmyndaren. Granskningen är dock inte kopplad till beslut om arvode.